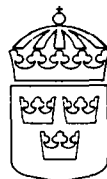

Utrikesutskottets betänkande

1989/90:UU20

Forskning

1989/90
UU20

I detta betänkande behandlas avsnitt 12 (Utrikesdepartementets verksamhetsområde) i regeringens proposition 1989/90:90 om forskning, de motioner som väckts i anslutning till ifrågavarande avsnitt samt vissa motionsyrkanden från den allmänna motionstiden.

Propositionen (s. 111—119)

1989/90:90 bilaga 12 vari yrkas

1. att riksdagen under reservationsanslaget Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området under tredje huvudtiteln för budgetåret 1990/91 anvisar 600 000 kr. utöver vad som föreslagits i prop. 1989/90:100 bil. 5,
2. att riksdagen under reservationsanslaget Utredningar m.m. under tredje huvudtiteln för budgetåret 1990/91 anvisar 400 000 kr. utöver vad som föreslagits i prop. 1989/90:100 bil. 5,
3. att riksdagen till Bidrag till ett institut för Japanstudier under tredje huvudtiteln för budgetåret 1990/91 anvisar ett reservationsanslag på 3 000 000 kr.,
4. att riksdagen godkänner de riktlinjer för resursförstärkningar avseende institutet för Japanstudier för budgetåren 1991/92 och 1992/93 som angivits.

Propositionen anger att utrikes- och säkerhetspolitisk forskning samt u-landsforskning är central från utrikespolitisk synpunkt. Forskning av betydelse för Sveriges ekonomiska relationer med omvärlden är enligt propositionen också viktig.

Propositionen sammanfattar forskningsresurserna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde. I nedanstående tabell redovisas endast reformer. Till dessa förändringar kommer för budgetåret 1990/91 kompensation för pris- och löneförändringar.

	anvisat 1989/90	förslag 1990/91	beräknat 1991/92	beräknat 1992/93
Nedrustning, freds- och konfliktforskning	38,9 (1)	-	-	-
Internationell politik	3,3	+ 0,6	-	-
Folkrätt	1,7	+ 0,4 (2)	-	-
Bidrag till ett institut för Japanstudier	-	+ 3,0	-	-
U-landsforskning	315,0	- (3)	-	-
Styrelsen för u-lands- forskning (SAREC)	11,1	- (4)	-	-

¹I beloppet ingår en engångsanvisning om 7,5

²I budgetprop. 1989/90:100 bil. 5 begärs ytterligare +0,7

³I budgetprop. 1989/90:100 bil. 5 begärs +45,0

⁴I budgetprop. 1989/90:100 bil. 5 begärs +4,3

I tre olika avsnitt redogör propositionen för utrikes- och säkerhetspolitiskt motiverad forskning, biståndsmotiverad forskning resp. forskning motiverad från utrikeshandelssynpunkt.

1. Utrikes- och säkerhetspolitiskt motiverad forskning (s. 111—114)

Neutralitetspolitiken ställer enligt propositionen krav på en självständig värdering av för vårt land viktiga förhållanden och utvecklingstendenser i omvärlden. Sverige har mot denna bakgrund i hög grad intresse av forskning kring frågor av betydelse för vår utrikespolitik.

Detta gäller forskning inom det centrala säkerhetspolitiska området men även inom folkrätt och andra discipliner. Man bör enligt propositionen härvid beakta att det på det utrikespolitiska området finns behov dels av tillämpad forskning med relativt kort tidshorisont, dels av forskning av mera långsiktig karaktär.

1.1 Inventering av forskningen — resultat och bedömning

Propositionen anger att utrikesutskottet i betänkande UU 1986/87:16 (s. 5) uttalade att regeringen bl.a. borde göra en inventering av den för svensk utrikes- och säkerhetspolitik relevanta forskning som utförs av institutioner i Sverige, såväl på det akademiska fältet som inom den offentliga förvaltningen. Detta tillkännagavs regeringen genom rskr. 1986/87:285.

Den begärda inventeringen har utförts och, genom skrivelse den 26 oktober 1989 från utrikesministern, delgivits riksdagens utrikesutskott.

Inventeringen visar enligt propositionen i flera fall att en minskning av verksamheten skett under en följd av år. Denna utveckling åger rum under det att Sverige kontinuerligt konfronteras med komplicerade säkerhetspolitiska frågor knutna till ofta svåröverskådliga och snabba förändringar i den omedelbara omvärlden, samtidigt som underlag för politiska bedömningar från statsmakternas sida efterfrågats i ökan-

Till denna bild skall enligt propositionen läggas att den sektorsfinansierade högskoleforskningen inom det utrikes- och säkerhetspolitiska området alltid varit av liten omfattning.

Regeringen anser att man bör skilja mellan å ena sidan grundforskningen inom för säkerhetspolitiken relevanta ämnesområden och å andra sidan den mera behovsriktade forskning och långsiktiga utredningskapacitet som utgör ett direkt stöd för utrikespolitiska bedömningar. Propositionen anger att båda behövs, och de kan inte ersätta varandra.

Regeringen framhöll redan i föregående forskningsproposition att olika vägar bör prövas att fördjupa den internationellt inriktade utbildningen och säkerhetspolitiska forskningen, främst med anknytning till ämnet statsvetenskap. Denna bedömning stöds av att den företagna inventeringen visar på ett behov av ytterligare insatser på detta område. Regeringen finner det angeläget att denna ambition nu förs vidare. Inte minst mot bakgrund av traditionen i svensk utrikespolitik är det också angeläget att den folkrättsliga forskningen i Sverige får ökat stöd.

1.2 Arktisk konflikt- och säkerhetsforskning

Enligt regeringens uppfattning finns det ett utökat behov av att studera frågor med anknytning till Sveriges närområden. Som framgår av nämnda inventering har det bland forskarna under senare år uppstått ett förnyat intresse för det nordiska området. Ett initiativ med denna geografiska inriktning är den av universitetet i Umeå föreslagna satsningen på arktisk konflikt- och säkerhetsforskning inom området internationell politik. Regeringen avser att till budgetåret 1991/92 föreslå att 250 000 kr. beräknas för inrättande av en doktorandtjänst vid universitetet i Umeå för forskarstuderande inom ämnet statsvetenskap med inriktning på internationell politik.

1.3 Forskartjänster med inriktning på internationell politik

Även annan forskning i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor inom ämnet statsvetenskap bör enligt propositionen förstärkas. En satsning på tjänster under professorsnivå för disputerade forskare är, enligt regeringens uppfattning, då en lämplig åtgärd.

Vid statsvetenskapliga institutionen vid universitetet i Lund finns goda förutsättningar för en långsiktig kunskapsuppbyggnad med inriktning mot internationell politik. Regeringen anser det därför motiverat att till budgetåret 1991/92 beräkna 750 000 kr. till universitetet i Lund i detta syfte.

1.4 Ökad satsning på öststatsforskning

Särskilda medel lämnas för stöd till forskning med öststatsinriktning. Den snabba politiska utvecklingen i Östeuropa, med implikationer för Sveriges närområde, motiverar att stödet utökas. Detta bör ske genom att anslaget *Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området* förstärks med 600 000 kr. budgetåret 1990/91.

Den folkrättsliga forskningen är en fråga som enligt propositionen regeringen prioriterar. Mellan utrikesdepartementet och universitetens juridiska fakulteter är ett fördjupat samarbete på väg att etableras. Regeringen anser att ytterligare 400 000 kr. bör anvisas budgetåret 1990/91 så att ambitionen kan höjas och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden inom högskolan stärkas.

2. Biståndsmotiverad forskning (s. 114—117)

Regeringen har i 1990 års budgetproposition behandlat anslagsfrågorna för u-landsforskning.

För budgetåret 1990/91 föreslår regeringen i budgetpropositionen (prop. 1989/90:100 bil. 5) att 360 milj.kr. anvisas för forskningsstöd genom SAREC under anslaget *Andra biståndsprogram*.

Forskning utgör en av förutsättningarna för att länderna skall kunna övervinna sina utvecklingsproblem. Behovet av forskning för att finna vägar att lösa olika utvecklingsproblem är stort. Forskningsstöd för att stärka u-ländernas egen kapacitet för forskning och för att söka stödja specifika u-landsrelaterade frågor är enligt regeringen SARECs främsta uppgift.

Som en särskild insats för svensk u-landsforskning har regeringen i enlighet med 1987 års forskningspolitiska beslut (prop. 1986/87:80 bil. 2, UU16, rsk. 285) utsett innehavare till de första av sex professorer inom områdena utvecklings ekonomi, statsvetenskap och miljö. Vid beredningen av dessa tillsättningsärenden har SAREC funnit att ytterligare förstärkning behövs inom vissa ämnesområden. I budgetpropositionen föreslås därför att SAREC tillförs medel för att inrätta doktorandtjänster förlagda till miljöer och områden där det finns särskilda behov av att långsiktigt stärka forskningskompetensen.

Det faktum att visst stöd till u-landsforskning i Sverige ingår i SARECs uppgifter får enligt propositionen inte undanskymma att SAREC i första hand är en biståndsmyndighet med uppgift att främja forskning som kan underlätta u-ländernas utveckling mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa. Det allmänna utbildningsväsendet och universiteten har huvudansvaret för att sörja för kunnande och forskning på olika områden, inklusive utvecklings-samarbetet.

Den biståndsfinansierade forskningen syftar i första hand till att förstärka basen för utvecklings-samarbetet, men genom stödet utvecklas också kompetensen för internationellt samarbete i stort.

De institut med geografisk inriktning som är av särskild relevans för utvecklings-samarbetet är Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala, Latin-amerikainstitutet i Stockholm och Nordiska institutet för Asienstudier i Köpenhamn.

Regeringen anser att personbyte med u-länder inom högre utbildning och forskning är ett viktigt inslag i verksamhet som syftar till att stärka forskningskapacitet i u-länder. Regeringen anser att det är

biståndsmyndigheternas uppgift att utifrån ett sådant grundläggande positivt synsätt arbeta vidare med personbyte inom ramen för myndigheternas respektive program.

1989/90:UU20

3. Forskning motiverad från utrikeshandelssynpunkt (s. 117—119)

3.1 Europeiskt forskningssamarbete

Under de senaste åren har enligt propositionen samarbetet mellan Sverige och EG utvecklats starkt. Parterna har funnit det vara av ömsesidigt intresse att gemensamt angripa problem inom en rad olika områden. Samarbetet har vidgats också till områden utanför frihandelsavtalets ram.

Ett stort intresse för svensk medverkan i forskningssamarbetet har visats. Som tidigare har nämnts är stora delar av EG:s ramprogram nu också öppna för svenskt deltagande på projekt- eller programnivå.

Det ramprogram som nu finns för EGs FoU-insatser t.o.m. år 1994 ligger i sin huvudinriktning väl i linje med den svenska FoU-politiken. Regeringen avser därför fortsätta förhandlingarna om svenskt deltagande i detta program på en nivå som innebär ett så starkt inflytande som möjligt i den fortsatta planeringen av samarbetet. Syftet är ett fullständigt svenskt deltagande i EGs ramprogram för forskning och teknisk utveckling under åren 1990—1994.

För fullständigt deltagande i programmet kan kostnaden för svensk del beräknas motsvara Sveriges BNP-andel, dvs. 3,5 % av den totala budgeten för EGs FoU-program. Det är enligt propositionen inte möjligt att nu mer exakt ange det medelsbehov som kan uppkomma. I propositionen anges att regeringen återkommer till riksdagen i anslagsfrågan när tillräckligt underlag för riksdagens ställningstagande föreligger.

3.2 Bidrag till ett institut för Japanstudier

Enligt propositionen blir förbindelserna mellan Japan och Östasien å ena sidan och Sverige och Europa å andra sidan allt mer intensiva. För att tillvarata och utnyttja denna utveckling krävs bredare och djupare kontakter mellan de geografiska områdena.

Forskningen i Sverige om Östasien står enligt propositionen i dag inte i relation till områdets ekonomiska och politiska betydelse. Både näringsliv och statsförvaltning frågar efter ökad kvalificerad akademisk kompetens om Östasien.

Inom Handelshögskolan i Stockholm finns framskridna planer att etablera ett forskningsinstitut med huvudsaklig inriktning på Japans ekonomi.

Institutet avses bli utformat i likhet med Stiftelsen Östekonomiska Institutet. Det skall enligt regeringens uppfattning sålunda vara en självständig organisation men samtidigt vara knutet till Handelshögskolan, så att institutet kan ta del av skolans etablerade forskning på det ekonomiska området. Det planerade institutet föreslås finansieras dels

genom medel från svenska staten och näringslivet, dels av intressenter i Japan. För att institutet skall nå framgång är det nödvändigt med en stabil ekonomisk bas, lämpligen i form av en fond vars storlek angivits till ca 100 milj.kr. Härigenom kan en verksamhet av tillräcklig omfattning finansieras. Institutet avses enligt propositionen kunna inleda sin verksamhet under följande två förutsättningar

1. att från svensk sida 50 milj.kr. kan samlas in och
2. att staten och övriga bidragsgivare anser sig kunna göra den bedömningen att de japanska bidrag som en fondering om 100 milj.kr. förutsätter kan komma till stånd.

Mot bakgrund av Japans alltmer framträdande ställning i världsekonomin liksom på en mängd andra områden har enligt propositionen det föreslagna projektet bedömts som utomordentligt angeläget för att bygga upp erforderlig kompetens och för att hävda svenska intressen i världens mest expansiva region.

Staten bör enligt propositionen få utse en representant i institutets styrelse. Statens bidrag till det planerade institutet avses enligt propositionen lämnas med ett belopp på 3 milj.kr. under vart och ett av budgetåren 1990/91, 1992/92 och 1992/93.

Motioner

Väckta under allmänna motionstiden

I motion 1989/90:U246 av Margaretha af Ugglas (m) yrkande 26 hemställs att riksdagen beslutar inrätta två professurer i säkerhetspolitik vilka finansieras under anslaget F 1. Utredning inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området samt för budgetåret 1990/91 anvisa 2 milj.kr. utöver regeringens förslag.

I motion 1989/90:U424 av Pär Granstedt m.fl. (c) yrkande 2 delvis hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av ökade forskningsresurser inom UD:s ansvarsområde.

I motion 1989/90:U425 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkande 10 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en förstärkning av fredsforskningen.

Väckta i anslutning till propositionen

1989/90:U8 av Karin Söder m.fl. (c, m, fp, vpk, mp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av nordiskt samarbete inom forskningen.

1989/90:U9 av Hans Leghammar m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna vad i motionen anförts om igångsättandet av ett forskningsarbete med syfte att utveckla demokratin i de länder som vill samarbeta i det föreslagna forskningsprojektet.

1989/90:U10 av Lars Ernestam m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den biståndsmotiverade forskningen.

Motiveringen återfinns i motion Jo25.

1989/90:U11 av Karl Erik Olsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att avdela ambassadpersonal till bevakning av miljöforskning.

Motiveringen återfinns i motion Jo27.

1989/90:U12 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen till anslaget Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området anslår 2 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit för budgetåret 1990/91,

Motiveringen återfinns i motion Ub139.

2. att riksdagen avslår regeringens förslag om 3 000 000 kr. i bidrag till ett institut för Japanstudier,

Motiveringen återfinns i motion Ub139.

3. att riksdagen till SAREC anslår 15 000 000 kr. utöver regeringens förslag för budgetåret 1990/91.

Motiveringen återfinns i motion Ub139.

1989/90:U13 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 1 500 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit till F 5, Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning.

Utskottet

Utrikespolitisk forskning m.m.

Utskottet delar den i propositionen framförda uppfattningen att Sverige i hög grad har intresse av att det inom landet bedrivs forskning kring frågor av utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Sverige i likhet med andra länder konfronteras kontinuerligt med komplicerade internationella problem. Snabba förändringar i vår omvärld accentuerar behovet av underlag för de politiska bedömningar som efterfrågas.

Internationell säkerhet och nedrustning, säkerheten i Sveriges när-område, den europeiska integrationen, utvecklingen i olika regioner inkl. regionala konflikter, internationella organisationer, är exempel på områden inom vilka studier, forskning och kompetensuppbyggnad är av stor betydelse.

Forskningen i Sverige på det utrikes- och säkerhetspolitiska området sker dels i form av grundforskning i första hand inom universiteten, dels i form av en i högre grad behovsriktad och tillämpad forskning som ett mer direkt stöd för utrikespolitiska bedömningar.

Under anslaget F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor disponerar utrikesdepartementet medel för bl.a. forskning. Över anslaget kanaliseras bl.a. bidrag till Utrikespolitiska institutet och Stockholms

internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för forskningsändamål. Vidare utgår medel till den del av verksamheten vid försvarets forskningsanstalt (FOA) som syftar till att stödja utrikesdepartementets arbete i internationella förhandlingar om rustningsbegränsning och nedrustning. Över en annan anslagspost inom F-anslaget går medel bl.a. som projektbidrag för studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden.

Utskottet konstaterar att en betydande och huvudsakligen tillämpad forskningsverksamhet således finansieras över utrikesdepartementets budget.

Utskottet konstaterar att viktig grundforskning med inriktning på internationell politik bedrivs vid universiteten, framför allt inom de statsvetenskapliga institutionerna men även inom andra institutioner. Några av de statsvetenskapliga professurerna innehåller av forskare med inriktning på internationell politik. Inom freds- och konfliktforskningen har särskilda professurer inrättats. Det bör vidare nämnas att den områdesinriktade forskningen utökats inom ramen för särskilda institut, som Nordiska Afrikainstitutet och Latinamerikanska institutet liksom genom specialisering inom vissa institutioner och forskningsprogram.

Utrikesutskottet behandlade bl.a. utrikes- och säkerhetspolitisk forskning i sitt betänkande UU 1986/87:16 som utarbetades i anslutning till regeringens proposition 1986/87:80 om forskning.

I betänkandet tog utskottet upp frågan om åtgärder för att förstärka regeringens möjligheter att få kvalificerat underlag för sina långsiktiga utrikes- och säkerhetspolitiska ställningstaganden. Utskottet uttalade därvid att en inventering borde göras av den för svensk utrikes- och säkerhetspolitik relevanta forskning som utförs i Sverige, såväl på det akademiska fältet som inom den offentliga förvaltningen.

Inventeringen redovisades av utrikesdepartementet i oktober 1989. Utskottet finner utredningen vara en värdefull och översiktlig genomgång av den utrikes- och säkerhetspolitiska forskningen och studieverksamheten i Sverige.

Utskottet välkomnar att den gjorda inventeringen tagits som utgångspunkt för ett antal förslag till förstärkning av forskningsinsatser som inryms i den nu aktuella forskningspropositionen.

Europeisk säkerhet är ett synnerligen viktigt område för svensk utrikespolitik. Utvecklingen i Europa och de perspektiv som nu kan skönjas vad gäller framväxten av ett nytt säkerhetssystem ställer också krav på nya forskningsinsatser. Utskottet anser att det därför finns skäl att under de närmaste åren överväga ökade satsningar på utrikes- och säkerhetspolitisk forskning med inriktning på Europa. Det bör i sammanhanget noteras att behovet i hög grad gäller grundforskning som bör ha en viss varaktighet. Utskottet anser att forskningspropositionen tagit fasta på de nämnda behoven i sina förslag såväl vad avser grundforskning som tillämpad forskning. En utökning av insatserna bör kunna övervägas under kommande år.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag att förstärka anslaget F 1, Tredje huvudtiteln (Utrikesdepartementet) Utredningar inom det ned-

rustnings- och säkerhetspolitiska området med 600 000 kr. bl.a. mot bakgrund av det angivna behovet av öststatsstudier. En sådan förstärkning av den öststatsforskning som finansieras över anslaget är väl motiverad i synnerhet mot bakgrund av händelseutvecklingen i Central- och Östeuropa. Utskottet noterar att av staten understödd Östeuropaforskning även äger rum vid bl.a. Utrikespolitiska Institutet, vid universiteten och vid det nyligen upprättade och till Handelshögskolan knutna Östekonomiska Institutet. Enligt utskottet är ytterligare medel för ändamålet för närvarande inte erforderliga.

Härmed avstyrks yrkande 1 i motion U12 (vpk) vilket förordar en ytterligare förstärkning av anslaget F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området med 2 milj.kr. för öststatsforskning.

Utskottet vill i sammanhanget vidare erinra om att regeringen i budgetpropositionen lagt fram förslag om samarbete med Östeuropa. Förslagen behandlades i utrikesutskottets betänkanden 1989/90:UU15 och 1989/90:UU16.

Motion U9 (mp) föreslår igångsättandet av ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt tillsammans med de baltiska staterna för att bl.a. utveckla demokratin. Utskottet konstaterar att forskning utgör ett av de prioriterade områdena i det av regeringen föreslagna Östeuropasamarbetet. En administrativ ordning har etablerats för beredning av enskilda insatser inom ramen för detta östsamarbete. Förslaget i nämnda yrkande kan enligt utskottets mening bli föremål för prövning inom ramen för denna beredning.

Härmed besvaras motion U9 (mp).

I motion U13 (c) föreslås att anslaget F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning tillförs ytterligare 1,5 milj.kr. I yrkande 2 i motion U424 (c) förordas att ökade forskningsresurser ställs till förfogande inom utrikesdepartementets verksamhetsområde. Motionärerna anger bl.a. att en otillfredsställande neddragning av FOA:s forskning om europeisk säkerhet skett genom att anslaget belastats hårt av ett antal andra angelägna insatser och att en förstärkning därför bör ske. I yrkande 10 i motion U425 (vpk) föreslås en förstärkning av fredsforskningen.

Utskottet tillstyrkte budgetpropositionens förslag till medelsram för anslagsposten F 5. i samband med behandlingen av betänkandet om UD:s budget (1989/90:UU14). Utskottet ser inte anledning att ändra detta ställningstagande. Beredningen av anslagsposten F 5. sker efter förslag från och i nära samråd med FOA. Den omfördelning av medlen som regeringen förordar i budgetpropositionen har föreslagits med utgångspunkt i FOAs eget förslag.

Utskottet gör bedömningen att de medel som står till buds inom F-anslaget medger fortsatt forskning i huvudsak av tillämpad karaktär inom FOA också vad gäller europeisk säkerhet. Det kan vidare noteras att FOA tillförs medel för forskning över försvarsdepartementets budget och via försvarsstaben. Även denna forskning kommer UD till del.

Betydande medel för forskning om europeisk säkerhet finansieras också över andra anslagsposter inom F-anslaget, exempelvis F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området och F 6. Utrikespolitiska institutet. Även anslagsposten F 3. Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m.m. inbegriper forskningsinsatser. Mot bakgrund av vad som ovan anförts gör utskottet bedömningen att ytterligare medelstillelning för närvarande inte är erforderlig.

Härmed avstyrks motion U13 (c), yrkande 2 i motion U424 (c) samt yrkande 10 i motion U425 (vpk).

Utskottet välkomnar att forskningspropositionen såvitt kan bedömas för första gången föreslår direkt sektorstöd för forskning inom internationell politik vid universiteten. Förslagen ligger i linje med vad utskottet ovan anför om behoven av grundforskning om internationell politik. Förslagen avser dels stöd till långsiktig kunskapsuppbyggnad vid Lunds universitet i form av medel för forskning på mellannivå (750 000 kr.), dels medel till Umeå universitet för en doktorandtjänst avseende arktisk konflikts- och säkerhetsforskning (250 000 kr.). Utskottet ser vidare positivt på att forskningsresurser fördelas på flera orter i landet. Förslagen behandlas anslagsmässigt av utbildningsutskottet där även ett antal yrkanden om inrättande av professurer inom ämnet internationell politik behandlas, eftersom anslag till universitetsväsendet faller under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Utskottet är inte berett att tillstyrka förslaget i motion U246 (m) om att finansiera inrättandet av två professurer över anslagsposten F 1. Utskottets allmänt positiva syn på ökade insatser för stöd till grundforskning inom internationell politik framgår av vad som i betänkandet anförts i anslutning till forskningspropositionens förslag.

Härmed avstyrks yrkande 26 i motion U246 (m).

För en liten och alliansfri stat som Sverige har folkrätten en särskild betydelse för utrikespolitiken. Utskottet välkomnar och tillstyrker forskningspropositionens förslag om att tillföra anslaget F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor under tredje huvudtiteln 400 000 kr. med syftet att ytterligare stödja studier och forskning om folkrätt.

Utskottet välkomnar vidare forskningspropositionens förslag om bidrag till ett institut om Japanstudier. De motiveringar som anges i propositionen för förslaget — de alltmer intensifierade förbindelserna mellan Sverige å ena sidan och Japan och Östasien å andra sidan samt den snabba ekonomiska utvecklingen i Japan och Östasien — finner utskottet vara väl underbyggda. Härmed tillstyrks förslaget att anslå 3 milj.kr. som bidrag till ett institut för Japanstudier under budgetåret 1990/91. Vidare tillstyrks de riktlinjer för resursförstärkningar avseende institutet som angivits för budgetåren 1991/92 och 1992/93.

I motion U12 (vpk) föreslås att inga medel ges till Japaninstitutet mot bakgrund av det planerade institutets alltför företagsanpassade verksamhet. Yrkandet avslås med vad utskottet ovan anför.

I flerpartimotionen U8 (m, fp, c, vpk, mp) om nordiskt forsknings-samarbete föreslås att riksdagen understryker vikten av ett väl fungerande nordiskt samarbete på forskningsområdet. Motionen anger vidare bl.a. betydelsen av ett samlat nordiskt uppträdande i forskningssammanhang, av att åstadkomma en nordisk hemmamarknad för forskare samt av att undanröja existerande hinder för samarbete mellan forskare och forskningsinstitutioner. Vidare redogörs för fördelarna med nordiskt nätverkssamarbete inom forskningen. Motionärerna betonar även att de kulturella och sociala forskningsområdena får sin berättigade plats i det nordiska samarbetet.

Utskottet har under en följd av år behandlat det nordiska samarbetet i särskilda betänkanden, senast i betänkande 1989/90:UU9. I detta betänkande anges bl.a. den stora betydelse som det nordiska samarbetet har. Vidare uttalade utskottet att det krävs en höjning av ambitionsnivån i det nordiska samarbetet inför de utmaningar som kommer från den internationella utvecklingen och att det krävs ökad effektivitet och dynamik. Utskottet angav vidare att det ankommer på Nordiska rådet i samarbete med ministerrådet att avgöra hur detta skall ske.

Utskottets uttalanden om det nordiska samarbetets stora betydelse generellt gäller även på forskningens område.

Som regeringen anger i forskningspropositionen har det nordiska forskningssamarbetet en lång tradition och har utvecklats till att täcka ett brett fält och ett stort antal aktiviteter. Det formaliserade samarbetet sker genom Nordiska ministerrådet och dess organ. I forskningspropositionen finns en kortfattad sammanfattning av Nordiska ministerrådets FoU-verksamhet.

Utskottet noterar att en stor del av den verksamhet som finansieras över Nordiska ministerrådets budget avser forskningsrelaterade insatser. Utskottet konstaterar vidare att det även via varje enskilt lands budget kanaliseras betydande medel som kommer nordiskt forskningssamarbete till del. Härtill kommer forskningsinsatser inom de särskilda nordiska handlingsplanerna inom olika sakområden, som exempelvis de nordiska finansministrarnas ekonomiska handlingsplan och den nordiska handlingsplanen för kulturellt samarbete.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att det även inom internationell politik finns ett nordiskt forskningssamarbete och ett välfungerande forskningsnätverk inom ramen för Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inkl. konflikt- och fredsforskning (NORDSAM).

De förslag som framförs i motion U8 ligger väl i linje med de riktlinjer för nordiska forskningspolitiska rådets verksamhet under perioden 1990—1992 som Nordiska rådet antagit. Förslagen avviker heller inte från regeringens intentioner vad gäller internationellt FoU-samarbete såsom de anges i forskningspropositionen.

Med det anförda får utskottet tillstyrka motion U8 (m, fp, c, vpk, mp).

I motion U11 (c) föreslås att ambassadpersonal avdelas för bevakning av miljöforskning.

Utskottet behandlade frågan om förstärkning av miljöexpertisen inom utrikesförvaltningen i betänkandet om utrikesdepartementets budget 1989/90:UU14. I detta betänkande uttalade utskottet att bevakning av miljöfrågor blir en allt viktigare uppgift för utrikesförvaltningen. Vidare konstaterades att det inom utrikesförvaltningen i vissa fall kan krävas expertis på miljöområdet. Utskottet refererade till utredningen om utrikesförvaltningens inriktning och organisation (UD 87) och dess förslag om en förändrad avvägning mellan de fem existerande lantbruksattachéerna och behovet av miljöattachéer. Vidare fann utskottet det motiverat med en bredare prövning av behovet av miljöspecialister vid utlandsmyndigheterna. Utskottet ansåg det motiverat att regeringen företar en samlad utredning av behovet av miljöexpertis vid utlandsmyndigheterna.

Utskottet tolkar detta uttalande som att gälla även bevakning av miljöforskning.

Därmed får motion U11 (c) anses besvarad.

U-landsforskning

Utskottet behandlade Styrelsen för u-landsforskning (SAREC), dess verksamhetsinriktning och dess anslag i betänkandet om internationellt utvecklingssamarbete (1989/90:UU15). I detta betänkande underströk utskottet u-landsforskningens betydelse. Vidare konstaterades att sakanslagen för u-landsforskning ökat starkt under en följd av år och att regeringens förslag för nästa budgetår (360 milj.kr.) innebär en ökning med nära 12 % jämfört med innevarande budgetår.

I motion U12 (vpk) anges att en prioriterad uppgift i SARECs verksamhet bör vara att bygga upp u-ländernas kompetens inom bioteknik. I yrkande 3 i motion U12 (vpk) föreslås en höjning av anslaget till SAREC med 15 milj.kr. jämfört med regeringens förslag, bl.a mot bakgrund av vad motionen anför om forskning inom bioteknik.

Enligt vad utskottet erfarit gör man från SARECs sida bedömningen att bioteknik inkl. växtförädling är ett viktigt område för forskningsstöd till u-länder. SAREC stödjer också ett antal projekt i flera u-länder inom bioteknikområdet.

Utskottet utgår ifrån att de viktiga insatserna inom bioteknikområdet kan ske inom ramen för de i budgetpropositionen angivna anslagen. Utskottet finner således budgetpropositionens medelsförslag för u-landsforskning ändamålsenligt.

Härmed avstyrks yrkande 3 i motion U12 (vpk).

I yrkande 3 i motion U10 (fp) föreslås att riksdagen till regeringen uttalar naturvårdsforskningens betydelse i den biståndsmotiverade forskningen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att flora- och faunavård är betydelsefull för en bärkraftig utveckling i tredje världen. Enligt vad utskottet erfar finansierar SAREC ett antal insatser inom naturvårdsforskning, exempelvis rörande skydd för naturparker och program för

bevarandet av regnskogar och naturskogar. Behovet av insatser vad avser naturvårdsforskning är dock betydligt större. Hoten mot natur och miljö i u-länderna är i vissa avseenden kanske också de allvarligaste hoten mot dessa länders framtida utvecklingsmöjligheter. Utskottet utgår därför från att biståndsmyndigheterna går vidare med ytterligare natur- och miljövårdsinsatser utöver dem som redan pågår.

Det ankommer på biståndsmyndigheterna att identifiera vilka ytterligare insatser som kan göras till stöd för naturvård och naturvårdsforskning i u-länderna.

Med det ovan anförda får yrkande 3 i motion U10 (fp) anses besvarat.

Hemställan

Utskottet som inte har någon invändning mot regeringens framställning under avsnitt 12 i propositionen 1989/90:90 om forskning hemställer

1. beträffande *öststatsforskning*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag i proposition 1989/90:90 avsnitt 12 mom. 1 och med avslag på yrkande 1 i motion 1989/90:U12 under reservationsanslaget *Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området* för budgetåret 1990/91 under tredje huvudtiteln — utöver av riksdagen tidigare anvisade medel (1989/90:UU14, rskr. 191 — anvisar 600 000 kr.,

res. 1 (vpk)

2. beträffande *studier och forskning om folkrätt*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:90 avsnitt 12 mom. 2 under reservationsanslaget *Utredningar m.m.* för budgetåret 1990/91 under tredje huvudtiteln — utöver av riksdagen tidigare anvisade medel (1989/90:UU14, rskr. 191) — anvisar 400 000 kr.,

3. beträffande *bidrag till ett institut för Japanstudier*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:90 avsnitt 12 mom. 3 och 4 samt med avslag på yrkande 2 i motion 1989/90:U12

dels till Bidrag till ett institut för Japanstudier för budgetåret 1990/91 under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag på 3 000 000 kr.,

dels godkänner de riktlinjer för resursförstärkning avseende institutet för Japanstudier för budgetåret 1991/92 och 1992/93 som angivits i propositionen,

res. 2 (vpk)

4. beträffande *tvärvetenskapligt forskningsprojekt om demokrati och Baltikum*

att riksdagen förklarar motion 1989/90:U9 besvarad med vad utskottet anfört,

5. beträffande *forskning om europeisk säkerhet och fredsforskning m.m.*

att riksdagen avslår motion 1989/90:U13, yrkande 2 i motion 1989/90:U424 och yrkande 10 i motion 1989/90:U425,
res. 3 (c, vpk, mp)

6. beträffande *professurer i säkerhetspolitik*

att riksdagen avslår yrkande 26 i motion 1989/90:U246,
res. 5 (m)

7. beträffande *nordiskt forskningsamarbete*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:U8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande *ambassadpersonal för bevakning av miljöforskning*

att riksdagen förklarar motion 1989/90:U11 besvarad med vad utskottet anfört,

9. beträffande *medel för u-landsforskning angående bioteknik*

att riksdagen avslår yrkande 3 i motion 1989/90:U12,
res. 6 (vpk)

10. beträffande *naturvårdsforskning i u-länderna*

att riksdagen förklarar motion 1989/90:U10 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 10 maj 1990

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Pär Granstedt (c), Sture Ericson (s), Maj Britt Theorin (s), Karl-Erik Svartberg (s), Axel Andersson (s), Inger Koch (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Hambræus (c), Bertil Måbrink (vpk), Per Gahrton (mp), Kristina Svensson (s), Anneli Hulthén (s), Eva Björne (m), Arne Mellqvist (s), Bertil Persson (m) och Håkan Holmberg (fp).

Reservationer

1. Öststatsforskning (mom. 1)

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet tillstyrker" och som på s. 9 slutar med "för öststatsforskning" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av den senaste tidens snabba utveckling i Östeuropa är det också viktigt att öststatsforskningen får ökade resurser. Dels är det viktigt att främja öststaternas utveckling, dels finns här en stor

potentiell marknad för svenska produkter och tjänster. Det är dock viktigt att forskningen inte enbart gynnar och inriktas på de svenska exportföretagens behov och att forskningen samordnas.

Med det anförda får utskottet tillstyrka yrkande 1 i motion U12 (vpk) vilket förordar en ytterligare förstärkning av anslaget F 1. med 2 milj.kr. för öststatsforskning.

dels att utskottets hemställan i moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *öststatsforskning*

att riksdagen med bifall till yrkande 1 i motion 1989/90:U12 och med avslag på forskningspropositionens förslag om ökning av medlen under tredje huvudtiteln för anslaget F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Bidrag till ett institut för Japanstudier (mom 3.)

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet välkomnar" och slutar med "utskottet ovan anför" bort ha följande lydelse:

Regeringen förslår 3 milj.kr. till ett Japaninstitut under vart och ett av de tre närmaste budgetåren. Institutet skall för övrigt finansieras av privata medel. Syftet är att stärka landets kompetens när det gäller Östasiens ekonomiska centrum.

Om man nu i denna form satsar ytterligare miljoner på utbildning och forskning om de industrialiserade länderna i Östasien kommer handel, industrisamarbetet, mediabevakning m.m. att koncentreras på högt utvecklade stater. Det torde huvudsakligen bli ekonomisk forskning — anpassad till företagets behov.

Östasiens snabba industriella utveckling är till stor del ett resultat av lågt betalt kvinnoarbete, eller snarare flickarbete. Det är unga flickor (16—25 år) som efterfrågas och som inte är fackligt organiserade. Forskning vid det föreslagna institutet kommer knappast att behandla deras levnadsvillkor.

Utskottet finner det viktigare att studera hela Östasien i syfte att främja hela regionens utveckling och öka Sveriges handel med dess u-länder. Det tilltänkta institutets starka koppling till privata företag talar för att detta knappast kommer att ske. Utskottet vill därför avslå förslaget om 3 milj.kr. i bidrag till institutet för Japanstudier.

Mot bakgrund av det ovan nämnda yrkar utskottet bifall till yrkandet i motion U12 (vpk).

dels att utskottets hemställan i moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *bidrag till ett institut för Japanstudier*

att riksdagen med bifall till yrkande 2 i motion 1989/90:U12 och med avslag på forskningspropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Forskning om europeisk säkerhet och fredsforskning m.m. (mom. 5)

Pär Granstedt (c), Brigitta Hambræus (c), Bertil Måbrink (vpk) och Per Gahrton (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet tillstyrkte" och på s. 10 slutar med "motion U425 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som anförs i motionerna om att resurserna för fredsforskning behöver stärkas. Särskilt gäller det FOAs möjligheter att bedriva forskning inom områden av betydelse för europeisk säkerhet, inklusive området marina rustningar, som framförs i centermotionerna. Sveriges arbete i ESK-processen kan underlättas av ökade forskningsunderstöd. Nedfallet av radioaktivitet måste också bevakas noga. För sådan forskning har utrymmet i praktiken minskat. Den förstärkning av anslaget F 5. med 1,5 milj.kr. som föreslås i motion U13 är därför befogad. Utskottet tillstyrker detta yrkande, vilket också tillgodoser yrkandena i motionerna U424 och U425.

dels att utskottets hemställan i moment 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande forskning om europeisk säkerhet och fredsforskning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:U13, yrkande 2 i motion 1989/90:U424 och yrkande 10 i motion 1989/90:U425 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Forskning om europeisk säkerhet och fredsforskning m.m. (mom. 5 motiveringen)

Håkan Holmberg (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet ser inte" och på s. 10 slutar med "motion U425 (vpk)" bort haft följande lydelse:

Som framhålls i motion U424 och som framhölls i en motion från folkpartiet i samband med behandlingen av budgetpropositionen avseende anslag F 5. är dock resurserna på detta område otillräckliga. Regeringen bör därför enligt utskottets uppfattning återkomma med förslag till ekonomisk förstärkning för forskning avseende fred och nedrustning, inbegripet s.k. militära omställningsfrågor. Detta bör ges regeringen till känna.

5. Professurer i säkerhetspolitik (mom. 6)

Inger Koch och Eva Björne (båda m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "motion U246 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker förslaget i motion U246 (m) om att inrätta två professurer i säkerhetspolitik. Det är väsentligt att det finns kvalifice-

rad säkerhetspolitisk forskning och undervisning vid våra universitet för att kunna nå den omfattning och det djup som erfordras för att en någorlunda bred kompetens skall finnas inom landet.

Denna ena av professurerna bör inrättas vid Stockholms universitet i säkerhetspolitisk forskning. Den andra professuren bör inrättas vid Uppsala universitet och inriktas mot utrikes- och säkerhetspolitik.

dels att utskottets hemställan i moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *professurer i säkerhetspolitik*

att riksdagen med bifall till yrkande 26 i motion 1989/90:U246 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Medel för u-landsforskning angående bioteknik (mom. 9)

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet utgår" och slutar med "motion U12 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Det måste vara en högt prioriterad uppgift för internationellt forsknings- och utvecklingsarbete att bidra till att u-länder skaffar sig kompetens och kunnande att möta denna nya utsugning från de industrialiserade länderna. Utskottet föreslår därför att SAREC får ytterligare 15 milj.kr. och att en prioriterad uppgift blir att såväl i det bilaterala forskningsstödet som i de internationella programmen verka för en uppbyggnad av u-ländernas kompetens inom den avancerade biotekniken.

Med det ovan sagda tillstyrks yrkande 3 i motion U12 (vpk).

dels att utskottets hemställan i moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *medel för u-landsforskning angående bioteknik*

att riksdagen med bifall till yrkande 3 i motion 1989/90:U12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

